

Kopti a Kresťanská Civilizácia

Aziz S. Atiya

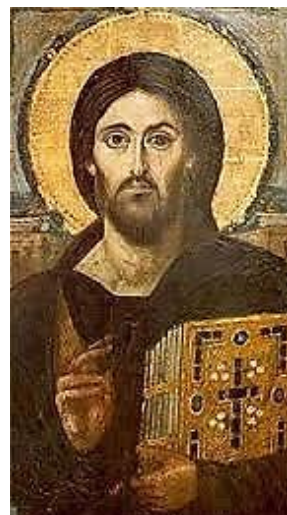
Z anglického originálu do slovenčiny preložila Corascendea, novodobá katarská parféta.

Úvod

Koptov niekedy popisujú ako menšinu schizmatických východných kresťanov, osamelé spoločenstvo v krajine ich predkov. Zabudlo sa na nich odkedy sa rozhodli žiť v ústraní po tragédii v Chalcedóne (r. 451 A.D.), po ktorej nasledovala nová vlna prenasledovania, ktorú na nich uvalili ich kresťanskí blížni a byzantskí vládcovia. Napriek tomu, že neboli neznámi stredovekým a ranno-moderným cestovateľom z Európy, zdá sa, že západné kresťanstvo stratilo Koptov z dohľadu až do roku 1860, kedy ich presbyteriánska misia prišla konvertovať na kresťanstvo. Koptský arcibiskup Asiut sa ich spýtal rečnícku otázku: „My sme žili s Kristom viac 1800 rokov, ako dlho ste s ním žili Vy?”

Od znovuobjavenia Koptov a ich kresťanstva sa zintenzívnili záujem o preskúmanie náboženských tradícií a dejinného pozadia tejto, jednej z najstarších foriem primitívnej viery. Učenci všetkých vierovyznaní žasli, keď pred nimi stránky koptských dejín začali odhaľovať obrovský prínos Koptov ku kresťanskej civilizácii v priebehu storočí jej formovania. Cieľom tejto krátkej eseje je načrtnúť hlavné oblasti prínosu Koptov a upozorniť na potrebu prepísania nejednej kapitoly kresťanských dejín.

Ale ponajprv treba zdefinovať pojem Kopti [1] a oboznámiť čitateľa s niekoľkými dôležitými údajmi o ich spoločenstve. Najjednoduchšie je povedať, že pojem Kopt sa rovná slovu Egyptan. Je odvodené od gréckeho slova „Aigyptos”, čo je mierna skomolenina starovekého egyptského výrazu „Hak-ka-Ptah”, to znamená, dom chrámu ducha Ptah, vysoko uctievaného božstva egyptskej mytológie; bolo to menom Memfisu, najstaršieho hlavného mesta zjednoteného Horného a Dolného Egypta.

Keď prišli Arabi v siedmom storočí, Egypt označovali menom “Dar-al-Qibt”, „Domov Koptov“. Kresťanskí Egyptania sa odlišovali od domácich Moslimov. Z etnického hľadiska Kopti neboli Semitmi, ani Hamitmi, ale dali by sa popísať

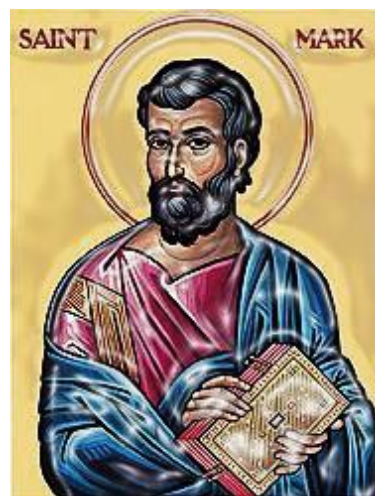

ako potomkovia stredozemnej rasy, ktorí prišli do údolia Nílu v predhistorickej dobe. Preto sa im niekedy dokonca dáva meno „moderní synovia faraónov.“ [2]. Tradične sa Kopti zdržiavali v pospolitostiach v dedinách alebo štvrtiach veľkých miest, až do príchodu modernej demokracie do stredného východu v priebehu devätnásteho storočia, kedy ich vyčleňovanie viac menej stratilo

význam. Ťažko je vyčísliť koľko Koptov je vo svete. Zatiaľ, čo oficiálne sčítanie ich počet spravidla znižuje na menej ako tri milióny [6% obyvateľstva], z politických a správnych dôvodov, Kopti radi tvrdia že ich je desať miliónov [20% obyvateľstva], čo sa zdá byť mierne nadnesené. Konzervatívny odhad by bol asi medzi šesť a sedem miliónmi [12-14% obyvateľstva], až kým sa nezistí ich presný počet na základe úplného cirkevného sčítania.

Širší okruh tých, čo sa hlásia ku koptskej príslušnosti, no nie sú Koptami v pravom zmysle slova, zahŕňa aspoň dvadsať miliónov obyvateľov Etiópie a viac ako päť miliónov iných Afričanov, ako aj asi milión miešancov z iných kontinentov. Z hľadiska doktríny, nasledovateľov koptského alexandrijského kresťanstva bude pravdepodobne vyše tridsať miliónov, na základe čoho sa koptská cirkev môže považovať za jednu z najväčších cirkví východného kresťanstva. [Všetky údaje v tejto eseji sa vzťahujú na obyvateľstvo v roku 1978].

Pôvod koptského kresťanstva nie je ťažko vysvetliť. Svätý Marek Evanjelista sa považuje za jeho zakladateľa a prvého patriarchu vo štvrtej dekáde prvého storočia. Počas prvých dvoch storočí sa v ňom v mnohých častiach Egypta našli inoverecké prísady. No ostáva skutočnosťou, že kresťanstvo muselo preniknúť do krajiny dostatočne hlboko, nakoľko sa v nej našli najstaršie biblické zvitky v koptskom jazyku, pochované v pieskoch vzdialených oblastí horného Egypta. Väčšina z nich je staršia ako najstaršie autoritatívne grécke verzie Písma vo štvrtom a piatom storočí, včítane písom

ako Codex Sinaiticus, Codex Alexandrinus, the Vaticanus, a Codex Ephraemi Syri Rescriptus [3], ktoré s najväčšou pravdepodobnosťou predstavujú štyri z 50 kópií Biblie, ktoré objednal Konštantín Veľký potom, čo prehlásil kresťanstvo za oficiálne náboženstvo štátu, na základe Milánskeho Ediktu v roku 312 A.D. Útržky týchto zvitkov z druhého storočia, koptské ako aj grécke,

sa dajú nájsť v mnohých rukopisoch uložených v rôznych úschovniach sveta. Najmonumentálnejšou je zbierka Chester Beatty Papyri [4], toho času uložená v Dubline, v Írsku. Klasický učenec V. Wilken odhadol vek týchto rukopisov asi na rok 200 A.D. Ďalšia úžasná zbierka zvitkov, tento krát v jazyku Sahidov a v sub-akhmimickom koptskom nárečí, pozostávajúca z päťdesiat jeden textov, z ktorých tridsať šesť, väčšinou gnostických alebo apokryfných, je doteraz neznámych, bola objavená vysoko nad údolím Nílu pri Nag-Hammadi v 1930-tych rokoch [5]. Význam tohto objavu, ktorý tí učitelia, ktorí študujú jeho obsah, považujú za súdebný a rovnakej hodnoty so Zvitkami od Mŕtveho mora, spočíva v tom, že sa našiel vo vzdialených oblastiach horného Egypta. Všetky tieto skutočnosti nad akúkoľvek pochybnosť svedčia o hĺbke preniknutia novej viery do spoločenstva Koptov.

Katechetická škola v Alexandrii

Úžasný záujem, ktorý vzplanul v oblasti biblického a teologického štúdia v Egypte je treba spájať s rastom Katechetickej školy v Alexandrii pred rokom 200 A.D. Po prvý raz sa spomína v životopise Pantaena, jej prvého prezidenta, ktorý zomrel v roku 190 A.D. Pôsobenie tejto inštitúcie predstavuje najrannejší prínos Koptov ku kresťanskej civilizácii a kultúre. Založili ju ako súpera inovereckému Museionu Ptolemajov, ktorý prežil až do zavraždenia Hypatie v roku 415 A.D. Katechetická škola Alexandrie sa stala prvým veľkým sídlom kresťanskej učnosti vo svete.

Treba mať na zreteli, že primitívne kresťanstvo uzrelo svetlo sveta a dostalo sa do Egypta ako, čo mnohí popísali bola beztvárová viera, založená na živote a výrokoch, alebo múdrosti Ježiša, bez formálnej dogmatizácie. Bolo to v tejto bašte kresťanskej učnosti, v tejto Katechetickej škole, kde kresťanstvo a Bibliu podrobili podrobnému štúdiu, čoho výsledkom bol vznik prvej systematickej teológie a najrozsiahlejšie exegetické skúmanie Písma. (Exegéza znamená kritické vysvetlenie jeho obsahu, pozn. Corascendea.)

Veľké osobnosti tej doby sa spájali s touto inštitúciou, ktorej rozkvet pokračoval počas rímskeho prenasledovania. Pantaenus [6], ktorý ju založil a bol jej prvým prezidentom, začal spájaním prvkov dynastického Egypta s gréckym evanjeliom pomocou starovekej gréckej abecedy, namiesto ťažkopádneho demotického písma, čo urobilo Bibliu prístupnejšou koptskému čitateľovi. Jeho nasledovníkom bol Klement [7] z Alexandrie, liberál, ktorý sa snažil zosúladiť kresťanské princípy s gréckou filozofiou.

Škola napokon dozrela pod Origenom [8], učencom výlučne koptského pôvodu, ktorý sa považuje za najplodnejšieho autora všetkých časov. Jeho starý žiak, biskup Epifanius zo Salamis na Cypre, citoval šesť tisíc traktátov, pojednávanií a iných objemných prác pod jeho menom. Pozostalosť jeho literatúry sa zachovala v útržkoch a je správne sa domnievať, že takýto objem prác bol možný len na základe spoločného snaženia celej školy. Jeho Hexapla [9], porovnanie textov Biblie v šiestich kolónkach z gréckych a hebrejských zdrojov, je len jedným z príkladov jeho obrovského prínosu. Jeho snaženia v oblasti exegézy [10] šli podstatne ďalej v porovnaní s ktorýmkoľvek iným interpretátorom, nakoľko on napísal čo najpodrobnejšie komentáre ku každej knihe Starého a Nového Testamentu. Bol to on, kto po prvý raz v dejinách ustanovil systematickú teológiu [11], s ktorou do dnešného dňa začínajú všetci študenti božstva. Jeho filozofia [12] vyvolala hodne kontroverzie, nielen za jeho časov, ale aj v priebehu nasledujúcich storočí. Dozvedáme sa o jestvovaní dvoch táborov, ktoré v nasledovných obdobiach niesli jeho meno: Origenistické a anti-Origenistické školy mysliteľov [13]. Medzi jeho žiakmi boli najosvietenejšie osobnosti na tému božstva všetkých časov. Medzi nich patrila Heraclas, ktorého povýšenie na trón Svätého Marka po prvý raz v dejinách nieslo titul Pápeža, dlho predtým, než sa rímsky biskup (Episcopus Romanorum Servus Sevorum Dei) domáhal toho označenia.

Ďalším žiakom bol Didymus Slepý, impozantný teológ a autor, ktorý oponoval Ariánizmu. Oba piliere viery alexandrijskej hierarchie promovali z Katechetickej školy, apoštolský Atanáž, ako aj Cyril Veľký. Medzinárodný panel učencov, ktorí prispeli ku kresťanskej vedomosti v byzantskom, ako aj v rímskom svete, predstavovali také nesmrteľné mená, ako Svätý Gregor Naziánsky, Svätý Bazil, Svätý Hieronym a cirkevný dejepisec Rufinus [14]. Bolo to malebné obdobie, obdobie veľkých svätcov a heretikov, obdobie v ktorom Kopti vyznávali Boha otvorene navzdory ich rímskym prenasledovateľom a volili si radšej korunu martýrstva, než by sa mali modliť v katakombách a v podzemných chodbách, vek v ktorom pohanstvo konečne dodýchalo pod Juliánom Apostatom (332-363 A.D.) a v ktorom zlikvidovali Museion, ako posledné útočisko neoplatonickej inovereckej filozofie. Dá sa zhrnúť, že základy formalizovaného systému kresťanstva boli položené medzi stenami Katechetickej školy v Alexandrii v úvahách a rozboroch objemných písomností jej teológov.

Na tomto základe sa umožnilo nasledovné všeobecné formulovanie kresťanských doktrín a dogiem, počas stretnutí biskupov kresťanstva na rôznych cirkevných konciloch.

Inými slovami, formálny vznik kresťanstva ako organizovaného

náboženského systému prešiel dvomi stupňami vývoja. Prvý sa odohral v otvorenej a neformálnej filozoficko-teologickej aréne Katechetickej školy, ktorá sa rovnala modernej univerzite svojím slobodným a neobmedzeným myslením. Táto fáza predchádzala druhý, kongresový stupeň, v ktorom sa kodifikovali uzávery úvah vypracovaných v priebehu prvej fázy.

V kresťanstve sa druhá fáza popisuje ako ekumenické hnutie, počas ktorého sa stretli hierarchie všetkých cirkví s tým, aby sa rozhodlo, čo bolo kánonické a čo nekánonické v kresťanskej viere a tradíciách.

Ekumenické hnutie

Toto hnutie začalo počas vlády Konštantína Veľkého, pod ktorým sa kresťanstvo ustanovilo ako štátne náboženstvo Milánskym ediktom z roku 312 A.D. S ukončením rímskeho prenasledovania, proti ktorému museli kresťania predložiť zjednotenú frontu, sa začali objavovať známky nejednotnosti medzi príslušníkmi kresťanskej viery. Objavili sa herézy s prudkou intenzívnou zbožnosťou, ktoré delili verných do vzájomne súperiacich táborov, až to začalo ohrozovať v ríši mier. Vari k najnebezpečnejšej situácii došlo v Alexandrii cez vojnu názorov, ktorá vypukla medzi nasledovníkmi Aria a Atanázia, nakoľko obe skupiny trvali na tom, že predstavujú jedinú pravú ortodoxiu, pričom každá z nich mala silnú armádu príslušníkov do takej miery, že obom skupinám sa podarilo preniknúť až do vnútorného kruhu vládného dvora ríše. Problém spočíval v princípe konsubstanciácie. Athanáziov smer „homóusiosity“ tvrdil, že Otec a Syn boli totožnej podstaty, čím oponovali Ariovi, ktorého smer „homoiousiosity“ [16] naznačoval, že Syn bol božského pôvodu, ale len podobnej podstaty jednorodenej z otca, ako nástroj pre stvorenie sveta a na tom základe a z hľadiska večnosti nie rovný Otcovi. Zapamätaj si to! To malilinké „i“ v strede jediného slova predstavovalo najväčší rozdiel na svete, až to otriasalo ríšou k jej základom a nebezpečenstvo občianskej vojny medzi súperiacimi táborami bolo na obzore. Vari by sa tu dalo poznamenať, že Ariovi podobný smer myslenia sa objavil pred ním, v myšlienke „demiurgov“ neskorého antického neoplatonizmu a gnosticizmu.

Uprostred všetkých týchto zmätkov a aby sa obnovila jednota cirkvi a ríše, Konštantín, slávnostne zahájil ekumenické hnutie svojím nariadením nicejského koncilu v roku 325 A.D. pod prezídiom biskupa z Alexandrie (ktorý zomrel v roku 328 A.D.) a ktorý sa ho zúčastnil s mladým a schopným dekanom, budúcim Atanázom, predurčeným nasledovať ho na trón. V opozícii voči niektorým uznaným názorom patrologickej vedy, tento bol Koptom a nie Grékom. (Navyše treba vyzvať čitateľa, aby si uvedomil že Atanáz nemohol byť katolíkom, ako sa o tom klame <http://www.zivotopisysvatych.sk/atanaz/>,

nakolko katolicizmus ustanovil Rím. Pozn. Corascendea; Patrológia je disciplína, ktorá sa venuje skúmaniu písíem ranných otcov kresťanskej doktríny a týka sa obdobia medzi koncom Nového Testamentu a apoštolským obdobím. Pozn. Corascendea)

Až v neskorších storočiach sa zistilo, že Atanáž písal v koptskom jazyku, i keď väčšina jeho monumentálnych prác bola napísaná v gréčtine. Gréci neovládali koptský jazyk a nemali potrebu ho používať [a o to menej sa ho učiť]. Oproti tomu vzdelaní Kopti boli majstrami oboch jazykov a Atanáž patrila do tejto triedy. Navyše, Atanáž strávil dva roky v jednom z jeho piatich vyhnanstiev v divočine po blíž Červeného mora so Svätým Antonom Veľkým, ktorého život popísal v jeho slávnom spise Vita. Je dobre známe, že Anton bol analfabetickým Koptom a že nehovoril iným jazykom ako koptsky, čo preň bolo jediným spôsobom komunikácie s jeho presláveným návštevníkom. Preto nie je nerozumné spájať Atanážiove príspevky s rodnou Egyptskou cirkvou.

Rozmedzie tejto práce nedovolí pokryť rozsah nicejských cirkevných zákonov, ani literatúru, v ktorej sa rozoberajú. No určité kritériá sú zjavné z priebehu koncilu, ktorý sa uskutočnil pod vedením Koptov. V prvom rade a predovšetkým, koncil schválil nicejskú vieru. Spísaná Atanáziom, do dnešného dňa predstavuje víťazstvo alexandrijskej teológie. Z dejinného hľadiska bolo dôležité to, že došlo k vytvoreniu biskupstva Carihradu. Bol to dar hlavne zo strany alexandrijského koncilu, no paradoxne, to isté biskupstvo sa spojilo s biskupstvom Ríma o dve storočia neskôr, aby zosadilo svojho bývalého alexandrijského dobrodinca.

Je treba zhrnúť významné udalosti v oblasti kristológie, ku ktorým došlo medzi rokmi 325 a 451, medzi Niceou a Chalcedónom a ako tieto predchádzali cirkevnému rozdeleniu medzi východom a západom. V priebehu toho obdobia boli zvolané tri významné koncily [17], jeden v Carihrade (318 A.D.) a dva v Efeze (431 A.D. a 449 A.D.) a všetky sa udiali pod vedením Alexandrie. Zaoberali sa dvomi novými veľkými herézami: Eutychnianizmom, ktorý obnažil Krista v jeho ľudskosti (Eutychnianisti učili, že Kristus v sebe prekonal človeka svojou božskosťou a že teda jeho ľudskosť bola odlišnou od ostatného ľudstva. Pozn. Corascendea), a Nestorianizmus, ktorý popieral jednotu Kristovej ľudskosti s jeho božskosťou. Carihrad odsúdil Eutychnia, no jeho pozícia bola obnovená v Efeze II potom, čo sa zriekol svojich predchádzajúcich názorov. V Efeze I sa Nestorius pridržoval mienky, že Máriu

by mali prehlásiť za matku telesného Ježiša a nie za matku Boha (Theotokos), čo bolo teóriou, ktorá naznačovala rozdvojenosť medzi ľudskou a božskou prirodzenosťou Krista. Zase pod vplyvom Discora I, koptského patriarchu, prijali formuláciu Cyrila Veľkého (412-444 A.D.), zatiaľ čo Nestoria a jeho učenie odsúdili, čo viedlo k schizme nestoriánskej cirkvi. Kopti zohrali kľúčovú úlohu pri zadefinovaní základných pojmov kristológie. Nástupcom Svätého Cyrila bol jeho synovec, už spomenutý Dioscorus I (444-454 A.D.), odhodlaný a činný teológ, ktorého Kopti popisujú ako pilier viery, zatiaľ čo Rimania ho hanili ako vodcu koncilu lupičov (Latrocinium), lebo súdil Eutychia bez toho, že by si bol prečítal veľkú knihu alebo písmo Leva I Efezu II.

Bolo to búrlivé obdobie v Ríme a v Carihrade a zmena cisárov so sebou priniesla zmeny imperiálnej politiky. Nasledovníkom Theodosia II bol Marcián s jeho manželkou Pulcheriou, bývalou mníškou, ktorej sa nepozdávala

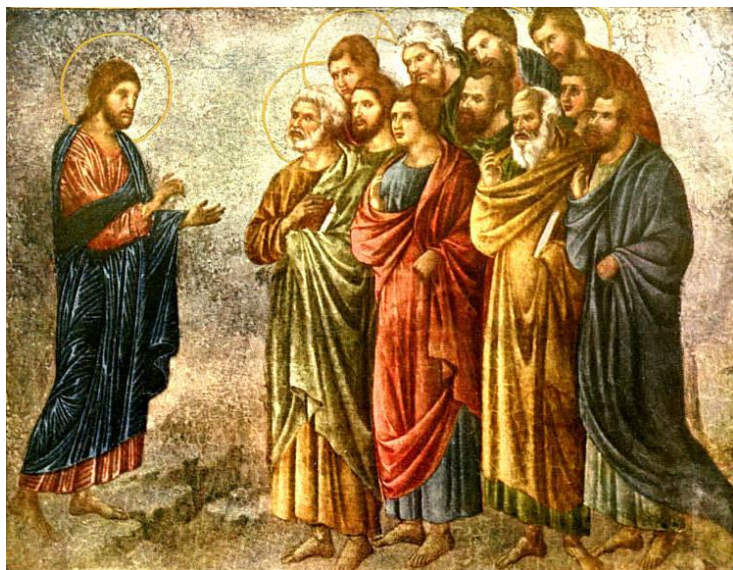
nadradená pozícia Alexandrie v cirkevných záležitostiach. Obe hlavné mestá sa zblížili po autoritatívnych krokoch Dioscora, pričom koptských patriarchov popisovali ako „faraónov cirkvi”, čo sa byzantskej moci zdalo neprijateľným. Marcián vyzval Dioscora, aby obhájil svoje kroky v Efeze II, zatiaľ čo sa jeho názory na kristológiu mali prebrať v Chalcedóne [18] v roku 451 A.D. No Rimania chytro zorganizovali veľkú armádu západných biskupov, aby sa pridali k východoeurópskym prelátom v Chalcedóne v Malej Ázii, zatiaľ čo Dioscora zadržala imperiálna stráž v akomsi domácom väzení a v jeho neprítomnosti ho koncil šmahom odsúdil a poslal do vyhnanstva na ostrov Gangra v Paflagónii, po blíž južného pobrežia Čierneho mora, kde zomrel o niekoľko rokov neskôr.

Takýmto spôsobom boli Kopti pozbavení svojho vedúceho postavenia v kresťanstve. Oni, samozrejme, neuznali Chalcedón, a od toho bodu sa začali odvíjať dve súbežné línie nasledovateľov Svätého Marka, jedna, ktorú predstavovali Melchiti ktorí sa zodpovedali Byzancii, a druhá, pyšná na svoj pravý koptský pôvod.

Tento vývoj viedol k zahájeniu novej vlny nemilosrdného prenasledovania, ktorej cieľom bolo zabrániť nárastu samostatnej koptskej cirkvi ako prípadného súpera a aby ponížili takzvaných monofyzicistických kresťanov, čo viedlo ku katastrofálnym následkom pred dobitím Arabmi.

Kláštorný život

Ak Kopti stratili svoju vedúcu pozíciu v piatom storočí, musíme sa vrátiť nazad v čase, aby sme nazreli do ich trvalejšieho prínosu ku kresťanskej civilizácii. Súbežne s Katechetickou školou a ekumenickým hnutím, sa vyvinula nová a trvalejšia ustanovizeň, ktorá predstavuje výlučne koptský dar kresťanstvu. Predstavuje ju kláštorný

život [19], ktorý splodila koptská pobožnosť inšpirovaná Kristom a jeho apoštolmi. Spoločenské a ekonomické podmienky v tom tiež zohrali úlohu, nakoľko prenasledovanie prinútilo mnohých ujsť do púšte.

Zo svojich pokorných počiatkov na pokraji púšte, sa kláštorný život vyvinul do ucelených funkčných kláštorných spoločenstiev, ktoré sa stali divom kresťanského staroveku. Po ich zavedení do Európy, sa stali výlučným nositeľom kultúry kresťanskej civilizácie temného stredoveku. Tak, ako to platí o všetkých veľkých inštitúciách, koptské kláštorné usporiadanie sa zdokonaľovalo v priebehu dlhých vývojových štádií.

Za zakladateľa tohto spôsobu života sa všeobecne považuje Svätý Anton [20] (zomrel roku 336 A.D.), avšak organizované úteky do divočiny boli známe už pred jeho utiahnutím sa z údolia Nílu. Určitý Frontonius a jeho sedemdesiat spoločníkov sa rozhodlo odmietnuť svetský spôsob života a oddať sa celibátu v Nitrejskej púšti počas vlády Antona Pobožného (ktorý zomrel v roku 161 A.D.). Samotný Anton a zatiaľ, čo prenikal čoraz hlbšie do východnej púšte v domnienke, že sa nachádza v dokonalej samote s Pánom, odrazu zistil, že Svätý Pavol Pustovník v jeho veku 113 rokov bol už dávno usadený v tej odľahlej oblasti.

Ak však prehlíadneme tieto ojedinelé prípady, dá sa spoľahlivo tvrdiť, že prvú definovateľnú etapu vo vzniku kláštornej podoby života predstavoval antonský spôsob života založený na samotárstve, cnosti, chudobe a na princípe týrania tela za účelom záchrany Duše. Ako to všetko začalo? Negramotný dvadsaťročný kresťan z dediny Koma v oblasti Herakleopolisu v strednom Egypte, Anton, jedného dňa počul tieto slová v kostole: „Ak sa chceš stať dokonalým, pober sa a predaj všetok svoj majetok a rozďaj ho chudobným, a dostane sa Ti pokladu v nebi” [Matej 19:21]. Ako fundamentalista ktorým bol, urobil presne to, a prekročil Níl do púšte, kde strávil osemdesiat päť rokov svojho živote v

čoraz tvrdších podmienkach a v askéze. Napriek tomu, že bol samotár, nepodarilo sa mu celkom skrývať svetlo svojho svätectva a keď sa jeho sláva rozšírila natolko, že sa dostala až k imperiálnemu dvoru, napísal mu Konštantín so žiadosťou o jeho požehnanie. Dokonca aj veľký Atanáž strávil dva roky s týmto svätcom, pričom spísal jeho životopis. Iní nasledovali tohto „Kristovho šampióna“ do vrchov Červeného mora a žili okolo jeho jaskyne, aby prijímali jeho duchovné smerovanie. Takže druhá etapa vo vývoji kláštorného života sa zrodila z akéhosi „kolektívneho pustovníctva“, v priebehu ktorého sa tvorili osamelé skupiny okolo osobností svätcov, nielen kvôli ich zasväteniu a duchovnému smerovaniu, ale aj ako prostriedok prežitia za tvrdých podmienok púšte. Chorý, alebo zranený jednotlivec by nebol býval prežil dlho bez vody a jedla vo vzdialenej divočine, ak by naň nedozeral niekto iný. Také osídlia sa začali rozmnožovať aj v iných častiach krajiny. Okrem Pispiru vo východnej púšti, ďalšie sa objavili v Thebaide v hornom Egypte, ako aj v Nitrejskom údolí [21] v púšti na západ od delty Nílu.

Nasledovne sa v Tabennesis, už stvárňoval tretí stupeň vývoja kláštorného spôsobu života pod vedením Svätého Pachomia [22] (zomrel v roku 346). Ako pôvodne inoverecký legionár v armáde Konštantína a Licínia a počas presunov jeho bataliónu, mal možnosť stretnúť sa s pohostinnou dobrosrdečnosťou kresťanských dedinčanov. Umývali vojakom nohy a delili sa s nimi o chlieb, napriek tomu, že ich zatažili výberom vysokých daní. Pohnutý ich láskavosťou voči svojim utláčateľom, po svojom prepustení z vojenskej služby, rozhodol sa stať kresťanom. Po svojom krste horlivo nasledoval pustovníka menom Palaemon, popri ktorom sa učil ako sa stať svätcom a ako potierať žiadostivosť tela. Ako vzdelaný muž obohatený skúsenosťami armádnej disciplíny, mu čoskoro došlo, že samo - trýznenie nemôže byť jedinou cestou do neba. To viedlo k zavedeniu jednej z najdôležitejších kláštorných doktrín všetkých časov.

Nový kláštorný spôsob života Svätého Pachomia predpisoval jeho spoločenskú podobu, zatiaľ čo odmietal princíp samo – týrania. Namiesto toho, má bratstvo uplatňovať svoje schopnosti v smere užitočných činností čo do zručnosti, ako aj intelektuálne, za súčasného zachovania sľubu ohľadom cnosti, chudoby a poslušnosti.

Pachomiánsky systém odzrkadľoval osobnosť vojaka, zákonodarcu a svätca. Pachomius sa snažil zachovať ľudskú podstatu svojho kláštorného poriadku bez toho, že by došlo k strate kresťanského jadra antonského, alebo palaeomonského svätectva. Každý detail mníchovej každodennej činnosti medzi stenami monastiera bol predpísaný. Každý mních musel mať povolanie a musel zo seba urobiť ľudskú bytosť užitočnú svojmu bratstvu; každý si musel svojou vlastnou

prácou zarobiť svoj každodenný chlieb, bez toho, že by sa zanedbala potreba jeho intelektuálneho rastu a každý sa musel zúčastňovať zo všetkých svojich síl na povinnostiach spojených s poslaním kláštorného života.

Počet pachomiánskych monastierov rýchle narastal počas života ich zakladateľa a všetky sa obohatili na základe ich rozumného spravovania, ako aj čestnej a nesebeckej práce. Vo svojej slávnej práci s názvom „Raj Otcov“, vo štvrtom storočí, biskup Palladius tvrdí, že v jednom z monastierov napočítal pätnásť krajčírov, sedem kováčov, štyroch stolárov, pätnásť spracovávateľov textilu, dvanásť ľaviarov, okrem neurčeného množstva pekárov, kuchárov, košíkárov, lanárov, mlynárov, tkáčov, kamenárov, učiteľov a pisárov - pričom všetci žili v úplnom súlade a dokonalej disciplíne v prostredí, ktoré sa podobalo na obrovskú rímsku pevnosť.

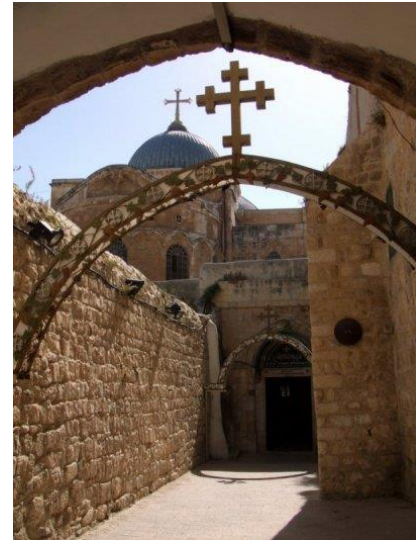
Aby sa zachoval účinný beh jeho rozrastajúcich sa inštitúcií, Pachomius zaviedol prísne strážený poriadok ochrany proti korupcii a morálnej nákaze. Tri alebo štyri monastiere na dosah jeden od druhého sa spojili do jednotky, pre ktorú si volili prezidenta spomedzi svojich opátov. Všetci mnísi jednotky sa stretávali pravidelne, aby medzi sebou rozoberali miestne záležitosti. Všetky takéto jednotky spadali pod najvyššieho všeobecného veliteľa, ktorý zvolal celé bratstvo na všeobecný koncil dva krát do roka: raz v lete po žatve, aby sa rozobrali otázky hospodárstva a správy a zase raz na Veľkú Noc, aby sa pripravili výročné správy, ako aj na vyhlásenie nových opátov a zmeny funkcií medzi starými. Posledné stretnutie sa ukončovalo slávnostnými modlitbami a vzájomným odpúšťaním hriechov.

Povešť pachomiánskych ustanovizní sa šírila na veľkú diaľku, nielen v Egypte, ale aj vo svete. Mnísi prišli žiť popri otcov z púšte z mnohých národov - Gréci, Rimania, Kapadóčania, Líbyjčania, Syriaci, Nubiánci, Etiópčania, len aby sme spomenuli niekoľkých z tých, čo sú zaznamenaní - a Pachomius založil systém ubytovní pre každú národnosť v každom monastieri.

Koptský kláštorný život sa stal divom starovekého kresťanstva. O prijatie koptského systému v Európe a v iných svetadieloch Starého Sveta sa postarali niektorí z najväčších posvätných osobností stredoveku. Vieme, že počas jedného zo svojich vyhnanstiev v Európe, Svätý Atanáž rozprával o koptských kláštoroch na rímskom dvore Júlia I (337-352 A.D.) Ale skutočnými apoštolmi koptského kláštorného života boli uctievané osobnosti, ktoré strávili roky pobytom v pachomiánskych ustanovizniach, ako aj v kláštoroch v Kellii, Scetis a v Nitrei na západe púšte. Ak máme spomenúť niektoré ctihodné mená tých, čo putovali na veľkú vzdialenosť ku koptským otcov z púšte, musíme začať so Svätým

Hieronýmom (342-420 A.D.), ktorý preložil „Regula Sancti Pachomii” do latinčiny, ktorú verziu akiste použil Svätý Benedikt z Nursie (480-550 A.D.), keď sformuloval svoje slávne Pokyny. Iných zahrňovali Svätý Ján Chrysostom (347-407 A.D.); Rufinus (345-410 A.D.), uznávaný cirkevný dejepisec; Svätý Bazil (330-379 A.D.), Kapadóčan autor veľkej východnej liturgie, ktorá sa používa k dnešnému dňu a zakladateľa byzantského kláštorného rádu podľa vzoru kláštorného života, aký zaviedol Svätý Pachomius; Svätý Ján Kasián (360-435 A.D.), otec kláštorného života v Gálii, o ktorom sa vie, že strávil sedem rokov v Thebaide a v Nitrei, Palladius (365-425 A.D.), biskup z Helenopolisu v Bithýnii, ktorý spísal životopisy otcov z púšte v „The Lausiac History”; Svätý Augen alebo Eugen z Clysmy, otec sýrskeho asketizmu; a mnohí ďalší z iných častí Európy, navyše menej známych osobností z Etiópie, Núbie a Severnej Afriky. (Núbia bola krajina, ktorú tvorilo dnešné územie južného Egypta a severného Sudanu. Pozn. Corascendea.)

V skutočnosti pachomiánsky spôsob kláštorného života mal silný vplyv na mníšstvo dlhšie ako do stredoveku. Svätý Benedikt neprijal do svojich pravidiel pachomiánsky princíp vzájomného dohľadu v rámci jednotiek, príslušníci ktorých sa pravidelne stretávajú a tak dozerajú na svoje činnosti. Je známe, že nezávislé benediktínske kláštory časom veľmi zbohatli a že benediktínski mnísi sa rozhodli namiesto driny, žiť v prepychu z nájomnej práce miestnych poľnohospodárov, na základe toho, že nad nimi nejestvoval dozor zo strany iných členov bratstva. Len v desiatom storočí sa Clunyjskou reformou podarilo čeliť úpadku návratom k prísnejším pachomiánskym princípom. Nasledovne väčšina novších európskych rádov dodržiavala určitý druh vzájomnej spolupráce. Kartuziáni a Cisterciáni v jedenástom a dvanástom storočí, ako aj Františkáni a Dominikáni boli založení na základe jednoty medzi ich monastiermi a pod dohľadom hlavného ústredia. Dokonca sa zdá, že aj Jezuiti v šestnástom storočí vari nevedomky prijali pachomiánske pravidlá. Zdá sa byť celkom zjavným, že koptský vplyv na mníšstvo pretrvával až do moderného veku.

Misionárske činnosti

Popri kláštornom hnutí, ktoré bolo dejinne významným prvkom života Koptov, sa vyvíjalo aj ich ranné misionárske snaženie. Všetky vyššie menované uctievané osobnosti potom, čo strávili roky svojich životov v kláštoroch v Nitrei a v Thebaide v spoločnosti koptských náboženských vodcov, nasledovne vystupovali v úlohe predstaviteľov a misionárov koptského kresťanstva. Samotní Kopti boli prinajmenšom v prvých štyroch alebo piatich storočiach n. l.

mimoriadne činní rozširovaním viery pomimo hraníc svojej zeme, prakticky do všetkých strán sveta.

Kopti boli v počiatočných fázach kresťanstva pravdepodobne v styku so severnou Afrikou, s mestami Cyrenaikou a Pentapolisom. Keď ho navštevovali z Alexandrie, jeho alexandrijskí pomocníci Svätého Marka akiste odprevadili do Pentapolisu. Ľudia z Pentapolisu považovali Egypt za miesto vzdelávania. Synesius z Cyrene [25] (370-414), biskup z Ptolemais, nadobudol vzdelanie v Alexandrii z oboch, Katechetickéj školy, ako aj Museionu, pričom prechovával

velkú úctu a obdiv voči Hypatii, poslednej inovereckej neoplatonistke, ktorej prednášok sa zúčastnil.

Synesia urobil biskupom Theophilus, patriarcha z Alexandrie, v roku 410 A.D. Od nicejského koncilu v roku 325 A.D. Cyrenaiku uznali ako cirkevnú provinciu spadajúcu pod Alexandriu, v súlade s pokynmi nicejských otcov. Patriarcha koptskej cirkvi dodnes zahrňuje Pentapolis vo svojom titule ako oblasť, ktorá pod neho spadá. Koptské prvky sa v severnej Afrike pravdepodobne nerozšírili ďalej na západ, kde si Kartágo a Rím udržiavali svoj vplyv.

Egyptské kresťanstvo pravdepodobne malo najvýraznejší vplyv v oblasti Horného údolia Nílu, k južnej hranici Egypta pri Syene (moderný Asuán).

Starovekí Egypťania boli oboznámení s týmito oblasťami už z čias osemnástej dynastie, asi tisíc päťsto rokov pre Kristom. Ich skvelé chrámy a pamätníky sú rozložené po celej Núbii. Dve skutočnosti podporovali nepretržitý prílev kresťanských misionárov na juh od Asuánu. Po prvé a na začiatku, prenasledovanie podnecovalo kresťanov, aby unikali svojim utláčateľom do oázy západnej púšte a poza prvý vodopád do Núbie. Po druhé, šírenie asketického kláštorného spôsobu života podporovalo nárast počtu pobožných vystažovalcov, ktorí prenikali do južných oblastí ako Kristova armáda. Nedávne archeologické vykopávky v nižnom Sudáne dokazujú, že do štvrtého storočia sa kresťanstvo usadilo aj v týchto odľahlých oblastiach [26]. V piatom storočí boli zaznamenané dobré vzťahy medzi rádom veľkého Svätého Šenuta, ktorého kláštory dodnes stoja v krajoch Suhagských, Núbijských a Baga kmeňov na juhu. Na začiatku šiesteho storočia žil určitý biskup Teodor z Filae, ktorý sa údajne stal kresťanskou náhradou za kňazstvo bohyně Isis, ktoré sa na tomto ostrove usadilo počas vlády Ríma. V tom istom storočí Justinián (483-565 A.D.) vydal príkaz, aby všetky inoverecké kmene v okrajových častiach byzantskej ríše prešli na kresťanstvo. Tento cisársky príkaz urýchlil proces, ku ktorému už

dochádzalo v Núbii, hoci ako jeho dôsledok, monofyzicistickí Kopti boli nútení odolávať nátlaku oboch súčasne, inovercov, ako aj Chalcedónskej odnože (kresťanskej) viery. Ku koptskému víťazstvu vari konečne došlo do roku 559 A.D., a to pomocou náklonnosti a zhovievavosti cisárovnej Teodory. V rozpore so súdnymi obmedzeniami, monofyzicistického biskupa Longina [27], vysvätili pre cirkevnú stolicu v Napate, hlavnom meste Núbijského kráľovstva. Starobylé chrámy sa čoraz viac premieňali v kresťanské kostoly, včítane chrámu v Dandure (teraz v Metropolitan Museum of Art v New York City) a navyše sa stavali nové kostoly. Kláštorný život sa dostal do Núbie,

kde sa niekoľko kláštorov postavilo na pokraji údolia. Medzi nimi vyniká hlavne Kláštor Svätého Simona (Anba Hidra), ktorý stál neďaleko moderného Asuánu na druhej strane Nílu. Napriek tomu, že padol Saladinovej islamskej armáde v roku 1172 A.D., jeho impozantné zrúcaniny sú dodnes dôkazom jeho architektonickej, umeleckej a duchovnej sily.

Ešte zaujímavejším ako bol prechod núbijského kráľovstva na kresťanstvo v neskorom staroveku, bol prechod izolovaného kráľovstva Abesínie na kresťanstvo. Podľa apokryfnej tradície bol etiópsky dvor v Axume už dávno oboznámený s monoteizmom.

Príbeh o cestovaní Kráľovnej zo Sáby [28] na dvor kráľa Šalamúna v desiatom storočí p.n.l., ich sobáš a nasledovne narodenie Menelika I z Etiópie, a napriek tomu, že je to pravdepodobne legendou, dal etiópskym vládarom titul „Lev Judáša” [29]. Menelikova návšteva

k jeho otcovi v Jeruzaleme a jeho návrat s archou zmluvy, o ktorej sa verí, že je uchovaná v Axumskej katedrále, sú súčasťou toho istého príbehu. [30].

K nasledovnému kontaktu s monoteizmom došlo keď sa eunuch v službách „Kandaky (Condace), kráľovnej Etiópanov”, stretol s apoštolom Filipom pri jeho návrate z Jeruzalema cez Gázu [31]. V tomto ohľade sa však núbijská kráľovná pletie s etiópskou. Jestvujú dejinné dôkazy o tom, že Etiópia ostala inovereckou až do štvrtého storočia A.D., kedy sa udiala pravá evanjelizácia tohto kráľovstva. Dvaja bratia, Frumentius a Aedesius, obyvatelia z Tyre, ale pôvodne z Alexandriae, nasadli na obchodnú loď na ceste do Indie, ktorá stroskotala na pobreží Červeného mora neďaleko eritrejského pobrežia.

Zachránili ich služobníci etiópskeho monarchu, pravdepodobne kráľa Ella Amida [32], ktorý ich prijal do svojich služieb. Aedesius sa stal jeho strážcom pohárov (Strážcom pohárov je osobný služobník, ktorý dozeral na nápoje a jedlo vladára a občas, kvôli strachu z otravy, bol požiadaný najprv sa napiť z kráľovho pohára. Pozn. Corascendea), a Frumentius jeho sekretárom a učiteľom mladého korunného princa Ezana, ktorého nepochybne vychovával v kresťanskom duchu. Keď sa Ezanas stal kráľom, on a jeho dvorania prešli na kresťanskú vieru a kresťanstvo bolo prehlásené za úradné náboženstvo štátu. Za tým bolo Aedesiovi dovolené vrátiť sa do Tyre, zatiaľ čo Frumentius šiel do Alexandrie zasvätiť mimoriadneho biskupa, ktorého úlohou bude dozerať na duchovné blaho týchto vzdialených kresťanov. Stretnutie s Atanájom sa pravdepodobne konalo medzi rokmi 341 a 346 A.D. [33]. Samotný patriarcha preň menoval Frumentia pod menom Abba Salama, to znamená, „Otec mieru“ [34]. Nový biskup z Axumu sa konečne vrátil k jeho stoliči v roku 356 A.D., alebo o niečo skôr, nepochybne v sprievode presbyterov, aby pomohli s procesom evanjelizácie kráľovstva a založením kostolov v krajine [35]. V roku 356 cisár Conštantius, ariánec, písal Aeizanovi, aby odvolal ortodoxného Frumentia, ale bez výsledku. Po Chalcedónskom koncile v roku 451 A.D. Etiópcania ostali verní koptskej viere.

Evanjelizácia Etiópie sa musela považovať za jednu z najúžasnejších udalostí storočia, ktorou sa korunovalo snaženie Koptov v Afrike [36]. Ďalej na východ Kopti cestovali ako misionári do Ázie, avšak a samozrejme, v menšom meradle. Je síce ťažko zovšeobecňovať poznatky získané z jednotlivých udalostí, no napriek tomu niet pochyb že Egypťania sa voľne pohybovali cez veľké časti Palestíny, Sýrie, Capadócie, Caesaree a do určitej miery Arábie.

Velkého teológa Origena pozvali do Bostra, aby rozhodol o rozdieloch v doktríne. Mar Augin z Clysmu (moderného Suez) založil prvé kláštory v Mezopotámii a v Perzskej ríši, čo podstatne ovplyvnilo kresťanstvo v Sýrii a v Asýrii. [37]. Už v druhom storočí Demetrius I, koptský patriarcha z Alexandrie, poveril veľkého Pantaena, ktorý predsedal Katechetickej škole v Alexandrii, učením evanjelia v Indii [38]. Po ukončení svojho poslania navštívil Arábiu Felix (moderný Jemen) kde akiste pokračoval vo svojej misionárskej činnosti. Žiaľ, máme len veľmi obmedzené informácie ohľadom týchto fascinujúcich udalostí. V šiestom storočí sa konalo ďalšie Indické dobrodružstvo, ktorého sa zúčastnil ďalší Alexandrijec, Cosmas Indicopleustes [39], ktorý sa neskôr stal mníchom v Sinai a zanechal zápisky zo svojho cestovania, v súčasnosti uchované v kláštore Svätej Kataríny. Popisuje kresťanské spoločenstvá s ich biskupmi v perzskom zálive, prítomnosť kresťanov na ostrove Sokotra, a ešte väčšie množstvo kresťanov Svätého Tomáša v Indii. Považuje sa za jedného z prvých cestovateľov na Cejlón.

Ako príklady úlohy Koptov v Európe by vari mohli slúžiť prvé dve vyhnanstvá veľkého Alexandrijca, patriarchu Atanáza. Prvé vyhnanstvo začalo v Carihrade a skončilo sa v Trieri (Trevíri, dnešné Nemecko), kde tento svätec strávil časť rokov 336 a 337. Je ťažko si predstaviť, že za celý ten čas by nebol kázal vo svojom novom prostredí. Väčšinu druhého vyhnanstva, od roku 339 do roku 346, strávil na rímskom cisárskom dvore, ako hosť Júlia I. Okrem budovania dobrých vzťahov medzi Alexandriou a Rímom, sa Atanáž venoval misionárskej činnosti v rámci ktorej pomohol zavádzať vysoko vyvinuté podoby kláštorného života otcov z egyptských púští do rímskeho náboženského života. Vzhľadom na význam prínosu, ktorý kláštory a kláštorné rády neskôr priniesli v zmysle zachovania kultúry a rozvoja celej Európskej civilizácie, to bol dôležitý krok. [40].

Vari milosrdne, autor sa nedožil toho, aby bol svedkom prenasledovania Koptov v 21. storočí. Corascendea

Odvolávky:

- [1] A.S. Atiya, "A History of Eastern Christianity" (London, 1967, reprinted Notre Dame, Ind., 1968), p. 16.
- [2] S.N. Leeder, "Modern Sons of the Pharaohs: A Study of the Manners and Customs of the Copts of Egypt" (New York, 1918).
- [3] Jack Finegan, "Light from the Ancient East: The Archeological Background of the Hebrew-Christian Religion" (Princeton, N.J. 1951), pp. 324ff.,

- [4] Frederic A. Kenyon, "The Chester Beatty Biblical Papyri", 14 vols. (London, 1933-1958); idem, "Our Bible and the Ancient Manuscripts" (London, 1940).
- [5] "The Facsimile Edition of the Nag Hammadi Codices", 14 vols. (Leiden, 1972).
- [6] J. Quasten, "Patrology", 3 vols. (Westminster, Md., 1951-1960), II, 4; A. von Harnack, "Geschichte der Altchristlichen Literatur bis Eusebius", 3 vols. (Leipzig, 1895-1904), I, 291-296; G. Bardy, "Aux origines de l'Ecole d'Alexandrie, Recherches de sciences religieuses", XXVII (Paris, 1937), 65-90.
- [7] J.E.L. Oulton and H. Chadwick, "Alexandrine Christianity" (Philadelphia, 1956), pp. 56ff.; J. Quasten, "Patrology", 3 vols. (Westminster, Md., 1951-1960), II, 4; A. von Harnack, "Geschichte der Altchristlichen Literatur bis Eusebius", 3 vols. (Leipzig, 1895-1904), II, 5-36; J. Patrick, "Clement of Alexandria" (Edinburgh, 1914), *passim*.
- [8] J.E.L. Oulton and H. Chadwick, "Alexandrine Christianity" (Philadelphia, 1956), pp. 171ff.; J. Quasten, "Patrology", 3 vols. (Westminster, Md., 1951-1960), II, 37-101; W.E. Barnes, "The Third Century Greatest Christian -- Origen, The Exposition Times", no. 44 (Edinburgh, 1932-1933), pp. 295-300; W.R. Inge, "Origen", British Academy Lecture on a Master Mind (London, 1946).
- [9] H.H. Howorth, "The Hexapla and Tetrapla of Origen", Proceedings of the Society of Biblical Archaeology, no. 24 (1902), pp. 147-172; H.M. Orlinsky, "The Columnar Order of the Hexapla", Jewish Quarterly, XXVII (1936), 137-149; W.E. Staples, "The Second Column of Origen's Hexapla", Journal of the American Oriental Society, LIX (1939), 71-80.
- [10] A. von Harnack, "Der Kirchengeschichtliche Erfolg der exegetischen Arbeiten des Origenes" (Leipzig, 1919); F. Prat, "Origene le theologien et l'exegete", 3rd ed. (Paris, 1907).
- [11] W. Fairweather, "Origen and Greek Patristic Theology", (New York, 1901); J. Quasten, "Patrology", 3 vols. (Westminster, Md., 1951-1960), II, 75ff.; A. von Harnack, "History of Dogmas", translation from 3rd ed. by N. Buchanan, 7vols. (London, 1987-1999), IV, 340ff.
- [12] G.W. Butterworth, "Origen on First Principles" (London, 1936).
- [13] L.B. Radford, "Three Teachers of Alexandria -- Theognostus, Pierius and Peter: A Study in the Early History of Origenism and Anti-Origenism" (Cambridge, 1908).
- [14] A.S. Atiya, "A History of Eastern Christianity" (London, 1967, reprinted

- Notre Dame, Ind., 1968), p. 37-39.
- [15] A.S. Atiya, "A History of Eastern Christianity" (London, 1967, reprinted Notre Dame, Ind., 1968), p. 55-59.
- [16] A.S. Atiya, "A History of Eastern Christianity" (London, 1967, reprinted Notre Dame, Ind., 1968), p. 42.
- [17] C. J. Helfe, "Connziliengeschichte", English Translation by W.R. Clark as "History of the Christian Councils" (Edinburgh, 1871-1896), Vols. I-V (to 787 A.D.); authorized French translation by H. Leclercq as "Histoire des Conciles", 11 volumes in 22 (Paris, 1907-1952).
- [18] R.V. Sellers, "The Council of Chalcedon" (London, 1953); A. Grillmeier and H. Bacht, "Das Konzil von Chalcedon", 3 vols. (Wurzburg, 1951-1954).
- [19] W.H. MacKean, "Christian Monasticism in Egypt to the close of the Fourth Century" (London, 1920); R. Draguet, "Les peres du desert" (Paris, 1949); Helen Waddell, "The Desert Fathers" (London, 1936); Otto Meinardus, "Monks and Monasteries of the Egyptian Desert", (Cairo, 1961).
- [20] R. Meyer, "St Atanáz -- The life of St Anthony", (Westminster, Md., 1950).
- [21] M.C. Evelyn-White, "Monasteries of Wadi'n Natrun", 2 volumes (New York, 1926-1933).
- [22] A.S. Atiya, "A History of Eastern Christianity" (London, 1967, reprinted Notre Dame, Ind., 1968), p. 62, n.2.
- [23] See references [41] and [42] below.
- [24] C. Butler, "The Lausiac History of Palladius", 2 vols. (Cambridge, 1898-1904); E. A. T. Wales-Budge, "The Paradise of the Fathers", 2 vols. (Oxford, 1934).
- [25] H. L. Marrou, "Synesius of Cyrene and Alexandrian Neoplatonism", in the "Conflict between paganism and Christianity in the Fourth Century", ed. A. Momigliano (Oxford, 1963), pp. 126-50; Synesius of Cyrene, "Letters", English translation by A. Fitzgerald (Oxford, 1926); idem, "Essays and Hymns", 2 vols. (London, 1930). For biographies of Synesius, see C. Lacombrade (Paris, 1951), G. Grutzmacher (Leipzig, 1913), W.S. Crawford (London, 1901), and J.C. Pando (Washington, 1940).
- [26] D. Dunham, "Romano-Coptic Egypt and the Culture of Meroe," in Coptic Egypt (New York, 1944), pp. 31-33; C.P. Groves, "The Planting of Christianity in Africa", 4 vols, (London, 1948-58), I, 46-49; S. Clarke, "Christian Antiquities in the Nile Valley (Oxford, 1912).
- [27] He appears to be the true apostle of Nubian Christianity, though it is

said that he was preceded by another Julian, who seems to have converted the king and the court of the tribe of the Nobadae. Groves, I, 49-50; Zaher Riad, "Kanisat al-Iskan-dariyah fi Ifriqiyah (the Church of Alexandria in Africa) (in Arabic; Cairo, 1962), pp. 159-65.

[28] Meaning "Queen of the South".

[29] The figure of the lion became the coat of arms of the kings of Ethiopia.

[30] The story is derived from a fourteenth-century MS., said to have been translated from an Arabic version of an original Coptic work in Egypt and prompted by Zagwe dynasty, which ascended the throne in 1270 A.D., in an attempt to establish the continuity of the Solomonian line in Ethiopia. A.H.M. Jones and E. Monroe, "A History of Ethiopia (Oxford, 1960), pp. 10-21; J. Doresse, "Ethiopia", English translation by Elsa Coult (London, 1959), pp. 13ff.

[31] Acts of the Apostles VIII, 26-40.

[32] He reigned in about the years 320 and 325 A.D. Archaeological evidence shows his inscriptions to retain the pagan character, whereas his sons refer to a monotheistic deity. Further, numismatic evidence is decisive. Early coins of Aeizanas' reign bear the pagan symbols, later replaced by a cross. Jones and Monroe, pp. 26-31; Doresse, "Ethiopia", p. 30.

[33] J. Doresse, "Ethiopia", English translation by Elsa Coult (London, 1959), p. 62.

[34] Called "Abuna" (our father), also "Casate Berhan Salama" (Revealer of Light).

[35] The Abyssinian tradition mentions Nine Saints. See Groves, I, 53; J. Doresse, "Ethiopia", English translation by Elsa Coult (London, 1959), p. 81.

[36] It is interesting to note that there is a growing tendency among present-day African Christians towards affiliation with the Coptic Church; see "Arab World", no. 110 (30 July 1962), p. 53. The Coptic Church has a resident bishop in Nairobi.

[37] See sections on Jacobite and Nestorian monasticism in Atiya's "Eastern Christianity", pp. 184ff., 291ff.

[38] The geographical situation of India was rather confused in those days with those of Southern Arabia and Abyssinia, but it is quite possible that Pantaenus reached India proper. On his return journey, Eusebius (Hist. Eccles., V., 10-11) tell us, he recovered the original Gospel of Matthew in Hebrew which had been brought to the East by the Apostle Bartholomew.

[39] Critical edition of his “Christian Topography” is by E.O. Winstedt (Cambridge, 1909).

[40] A.S. Atiya, “A History of Eastern Christianity” (London, 1967, reprinted Notre Dame, Ind., 1968), p. 39ff.

www.dhaxem.com

2015